

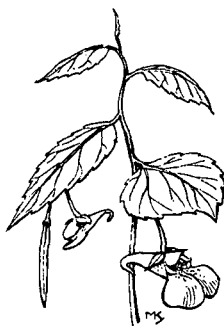
Bekendelle

Er is in het Subcentreupe distrikt nauwelijks een bos dat zo'n afwisseling in hoogte, bodemgesteldheid en vochtigheidstoestand vertoont als Bekendelle bij Winterswijk. Naar verscheidenheid van vegetatietypen spant het dan ook de kroon onder de bossen van het subcentreupe gedeelte van ons land. Daar is allereerst de Slingerbeek, die voor de afzetting van het grootste gedeelte van Bekendelles bodem verantwoordelijk is. Ten noorden hiervan ligt voornamelijk naaldbos; aan de zuidkant ligt achter de oeverwal een strook zandig loofbos. Dit helt af naar een moerasgebied, zo te zien en naar de bodem te oordelen een oude beekarm die gedeeltelijk door hoge, zandige ruggen begrensd wordt. Het summum van het bos is wel het zijbeekje met zijn met levermossen begroeide wallen.

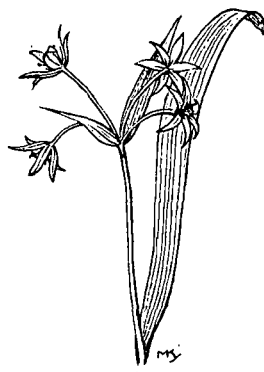
Op de oevers van de Slingerbeek vinden we plaatselijk als opvallende bijzonderheden één onzer fraaiste kruisbloemen, het Gewoon barbarakruid, en het sappige lichtgroene Gevleugeld of Middelst helmkruid (*Scrophularia neesii*). Iets hogerop en vooral afhankelijk van overhellende bomen groeien verschillende interessante mossoorten. De ruigten op de oeverwal zijn zeer soortenrijk; speciaal de plantengemeenschappen van Look-zonder-look en van Zevenblad zijn hier thuis. Hier komen o.a. Stinkende gouwe, Klein springzaad, Watermuur en plaatselijk veel Groot hoefblad voor. Maar ook echte bosplanten, bijv. Groot springzaad en Reuzezwenkgras, zijn van de partij en zelfs akkerplanten (Vogelmuur, hier en daar Paarse dovenetel) en weideplanten zoals Frans raaigras en Veldzuring. Verder naar achter krijgen de echte bosplanten de overhand.

Reuzezwenkgras

Groot springzaad

Bosgeelster

De vroegste bloeier onder de kruiden van dit bosgedeelte is doorgaans de Bosgeelster. Deze groeit groepsgewijs (zgn. faciësvorming). Tot nog toe heb ik vier van zulke faciës gevonden. In ongeveer hetzelfde milieu is ook een groep planten van Gevlekt breed longkruid (*Pulmonaria officinalis* subsp. *officinalis*) aan te treffen, waarvan de herkomst echter ietwat onzeker is. Deze twee soorten, zomede de Bos-klimopereprijs (*Veronica hederifolia* subsp. *lucorum*), een wat schrielere en iets later bloeiende vorm dan de typische Klimopereprijs die een akkerplant is, Gewone vogelmelk, Look-zonder-look en

Klimop die hier in overvloed groeien, de boomsoorten Witte abeel, Iep en Esdoorn als ook de goed ontwikkelde soortenrijke struiklaag wijzen in de richting van het Andoorn-eikenbos (zie ook Neijenhuijs' artikel in *Natura* van juni 1971).

Ook zijn er overeenkomsten met een type bos dat langs de oevers der grote rivieren voorkomt, waarvan het Kraaienbos bij Kekerdom het bekendste voorbeeld is. Daar staat o.a. ook Bosgeelster. In het oeverwalbos ligt ook een moeilijk vindbare groeiplaats van Gevlekte aronskelk. Hier en daar staat Muskuskruid, in tamelijk forse exemplaren. Waar het oevergebied in het vlakke bosgebied overgaat, groeit talrijk de Gele dovenetel, plaatselijk vergezeld van Grootbloemmuur. Deze twee soorten en de bomen Haagbeuk en Zoete kers wijzen op verwantschap met het Eiken-haagbeukenbos. In de overgangszone van hogere ruggen naar vochtiger gedeelten groeit massaal Schaafstro, dat in vroeger tijd als 'schuurbies' in gebruik was. Deze Paardestaart heeft geribde stengels en is hard door zijn hoog silicagehalte. In dezelfde zone is ook een groeiplaats van de zeldzame Stippelvaren, een plant waarvan de oecologische eisen niet goed duidelijk zijn. Niet ver vandaar is een plekje met Bittere veldkers, meer bekend als een plant van brongebieden en rietlanden langs de rivieren. Zij groeit hier weliswaar in de buurt van de Slingerbeek, maar toch niet op het oeverterrein! Wederom een oecologische puzzel.

Grootbloemmuur

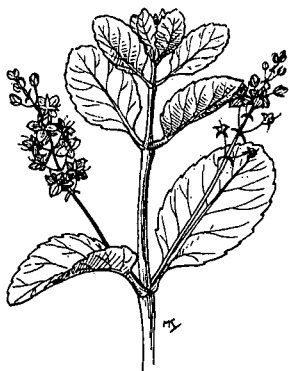
Bittere veldkers

In het 'Kottenboek' van de N.J.N. wordt nog meer moois en zeldzaams genoemd zoals Breedbladige wespenorchis, Grote keverorchis en Groot warkruid, die nog steeds in klein aantal te vinden zijn, en Zwarte rapunzel en Wilde akelei die wellicht zijn verdwenen. In deel 3 van 'Wilde Planten' worden bovendien genoemd: Moerassreepzaad, Bosgiestgras en de struiken Spaanse aak en Rode kornoelje, die ik geen van alle kon terugvinden. De Kornoelje die op een plek in het oostelijk deel van de Bekendelle staat, is de verwilderde Canadese kornoelje (*Cornus sericea*).

Richten wij nu onze schreden naar het beekarmengebied. Als karakteristieke houtgewassen gaan hier o.a. Schietwilg, Zwarte bes en Vogelkers optreden. Vooral in het voorjaar, als Dotter, Pinksterbloem, Bosanemoon, Slanke sleutelbloem volop bloeien, is het beekarmengebied bijzonder mooi. Van de Gulden boterbloem heb ik eens een fraaie heksenkring gevonden rondom de voet van een Haagbeuk. De soort heeft blijkbaar een specifieke vochtigheids- en humositeitsgradiënt nodig. Het is één van de meest variabele soorten van onze flora, wat wel voornamelijk een gevolg van apogamie is (zaadvorming zonder bevruchting).

Verspreid staan in het beekarmengebied Gele dovenetel, Gewone vogelmelk, Blauwsporig bosviooltje (*Viola reichenbachiana*) en Kruipend zenegroen. 's Zomers is het hier het domein van Groot springzaad, Bloedzuring, Bosandoorn en Groot heksenkruid. Dit bostype is het zgn. Vogelkers-essenbos. Op nog moerassiger plaatsen vinden we elze-

broek. Hier groeien sommige Cypergrassen in groten getale: Moeraszegge en Scherpe zegge, Cyperzegge, Elzezegge en Bosbies. Allerlei rietlandplanten treden hier op, zoals Gele lis, Waterzuring, Rietgras, Grote watereppe en een aantal soorten die we ook aantreffen in uiterwaardpoeltjes e.d. langs de grote rivieren: Gele waterkers, Watertorkruid, Middelste waterweegbree, Moerasvergeetmijnietje, Rode waterereprijs en Penningkruid. Als er in dit bos gekapt wordt, zien wij dat bepaalde planten troepsgewijs gaan optreden (storingsverschijnsel). Vooral Blauw glikkruid, Moeraswalstro en Waterpeper doen dit. Een bijzonderheid is de vrij zeldzame Rose basterdwederik (*Epilobium roseum*), een soort van beschaduwde, natte, zandige plaatsen. Deze is vrij talrijk, gezamenlijk met de algemenere Beekpunge. Op de min of meer permanent onder water staande plaatsen is het vooral de prachtige Waterviolier die de aandacht trekt. Deze waterplant is kenmer-

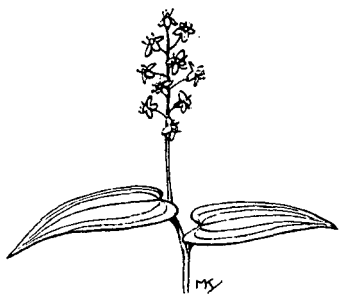
Beekpunge

Waterviolier

kend voor kwelmilieus. Dit geldt ook voor de enige waterplant onder onze mossen, het Bronmos (*Fontinalis antipyretica*) dat hier bij staag en geduldig zoeken te vinden is. Aan de zuidrand van het beekarmengebied, waar dit grenst aan de es die ten zuiden van het bos ligt, vinden we de Boswederik. De Kleine valeriaan is in Bekendelle eveneens tot deze grenszone beperkt, terwijl IJle of Wijdaarzegge en Groot heksenkruid er een voorkeur voor tonen. Deze bosplantengemeenschap is verwant met die van beekbossen zoals die bijv. langs de Hazelbeek bij Vasse aangetroffen worden (Goudveil-essenbos).

Tenslotte brengen we een bezoek aan de befaamde zijbeek. De zeldzaamheden die hierlangs te vinden zijn, zal ik niet alle noemen: sommige staan er slechts in enkele exemplaren. Beginnen we bij de driesprong in de weg ten zuiden van Bekendelle, dan zien we allereerst een Eiken-haagbeukenbos met Veelbloemig salomonszegel, Witte klaverzuring, Gele dovenetel, Dalkruid, Muursla, Boshavikskruid (*Hieracium sabaudum*), Echte guldenroede en enkele fraaie tapijten Maagdenpalm. De duistere Taxus heeft hier één van zijn weinige groeiplaatsen, waar hij wellicht als oorspronkelijk wild beschouwd mag worden. Gaan we iets verder het bos in, dan zien we op de beekoeverwal, tussen de levermostapijten van *Pellia epiphylla* en *Conocephalum conicum* (Kegelmos), groepjes van één onzer zeldzaamste varentjes, de Smalle beukvaren, spécialité de la maison par excellence van Bekendelle. Deze soort is overigens uit het oosten van ons land zo goed als verdwenen. Wie hem in overvloed wil zien, moet naar Scandinavië gaan; het is een zgn. boreaal-montane soort. Deze varen kondigt weer het Vogelkers-essenbos aan, dat we ook al in het beekarmengebied aantreffen. Hier echter vinden we een zandiger vorm, met Gewone ereprijs, Dagkoekoeksbloem, Zevenblad, e.d. De bekendste en meest voorkomende kensoort van het Vogelkers-essenbos is de Slanke sleutelbloem. Zij staat verspreid

Dalkruid

Witte klaverzuring

over de oeverwal langs de gehele zijbeek, tussen de kegelmospakskaten. Bijzonder fraai zijn de Pinksterbloemen die op de oeverwal groeien. Deze plant toont een duidelijke voorkeur voor het genoemde bostype. Witte klaverzuring en Bosanemoon zijn ook talrijk, maar de Gulden boterbloem laat merkwaardigerwijs verstek gaan. Karakteristiek zijn de 'hangplanten': vooral Hondsdraf, Gele dovenetel, en Penningkruid. Een veel zeldzamer plantje van de zijbeek is de Berg- of Bosereprijs (*Veronica montana*). In de oudere literatuur heb ik geen vermeldingen er van gevonden. Mogelijk is hier sprake van een nieuwe vestiging? Ik krijg de indruk dat de plant zich uitbreidt. Als dat zo is, mag dat merkwaardig genoemd worden, want in een stabiel oecosysteem vestigen zich als regel geen nieuwe soorten, en het lijkt er niet op dat het milieu ter plaatse aan verandering onderhevig is.

Naarmate het zijbeekje de Slingerbeek nadert, gaan er meer 'ruderalementen' in optreden. Tenslotte krijgt het Groot hoefblad de overhand en in een woud van 'reuzenrabarbers' bereikt het beekje zijn uitmonding.

De toekomst ziet er voor Bekendelle helemaal niet rooskleurig uit. In het beekarmengebied vinden we niet alleen een verscheidenheid van plastic flessen, maar ook fietskarkassen e.d. Op de oever van de Slingerbeek wordt af en toe een flinke dosis puin gededponeerd, terwijl in het nabijgelegen bosgedeelte niet alleen tuinafval, maar ook geverfde latten neergegooid worden. Ter plaatse van één van de Bosgeelsterfaciës ligt een geliefkoosd picknickplekje. Het rigoureuze kappen en vooral wegslepen van bomen brengt o.a. de groeiplaats van de Stippelvaren in gevaar. Het ergste is echter de voortdurende uitbreiding van de Grote brandnetel.

Tenslotte een vraag: is iemand op de hoogte van recente vondsten in Bekendelle van Zwarte rapunzel, Wilde akelei, Moerasstreepzaad, Bosgiestgras of Spaanse aak?

Tekeningen: M. J. Ch. Kolvoort.

Adres van de schrijver:

Berg-

of Bosereprijs

Literatuur:

Neijenhuijs, F., 1971. De botanische betekenis van de landgoederen langs de Utrechtse Vecht.

Natura 68 (6), p. 92-99.

Westhoff, V., e.a., 1973. Wilde Planten, deel 3. Amsterdam.

Westhoff, V. en H. de Miranda (red.), 1938. Kotten, zoals de N.J.N. het zag. Uitgave N.J.N.